МОΥΣΙΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΜΙΑ "ΠΡΩΤΗ" ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΜΕ ΤΟΝ HERMAN SCHERCHEN

Ἡ συμφωνική τῆς 22ας Ἰανουαρίου θὰ χαραχθῆ κάποτε στὰ χρονικὰ τῆς μουσικῆς ζωῆς τῶν Ἀθηνῶν μὲ ἰδιαιτέρως ζωηρὰ γράμματα. Γιατὶ δὲν ἦταν μιὰ συναυλία μὲ τὴ συνήθη σημασία, ὅπου ἡ καλὴ κοινωνία δίνει τὸ ραντεβοῦ της, γιατί, κατὰ τὰ εἰωθότα πρέπει κανεὶς νὰ κάνῃ τὴν ἐμφάνισί του σὲ παρόμοιες περιστάσεις, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν αἰσθάνεται μιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη γι' αὐτό, ἀλλὰ μιὰ ἀληθινὰ ἐπίσημη πανηγυρικὴ στιγμή, γιὰ ὅλους ἐκείνους, ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ πιστεύουν, πὼς ἡ μουσικὴ εἶναι ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες πολύτιμες εὐτυχίες, ποὺ μᾶς μένουν ὅταν κάνωμε τὸν ἰσολογισμὸ στὴ μικρὴ καὶ γεμάτη φροντίδες ζωή μας.

Ἕνας δημιουργικὸς ἀρχιμουσικὸς στὶς στιγμὲς τῆς μεγαλύτερης, τῆς πιὸ σπατάλης γενναιοδωρίας του: Ἕνα πρόγραμμα ἐξαιρετικὰ ἑλκυστικό, ποὺ στὴν πιὸ περίβλεπτη θέσι του εἶχε μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες πρῶτες ἑλληνικὲς ἐκτελέσεις. Ἕνα κοινὸ γεμᾶτο προθυμία γιὰ ν' ἀκούσῃ καὶ νὰ ἐνθουσιασθῇ σὲ κάθε εὐκαιρία, ποὺ θὰ τοῦ παρουσιαζόταν, τὸ ὁποῖον προσήρχετο ὁμαδικὰ καὶ παρακολουθοῦσε μὲ εὐλάβεια, ἀληθινὰ θρησκευτική, κάθε τόνο, ὅλα αὐτὰ δημιουργοῦσαν μίαν ἀτμόσφαιρα γιορταστική, ὅπως ποτὲ ὡς τώρα δὲν θυμᾶται νὰ συνέβη ἡ γηραιὰ αἴθουσα τῶν «Ὀλυμπίων».

Ἄρχισε μὲ τὸ ἀθάνατο ἐκεῖνο ἡμιτελὲς ἀριστούργημα, τὴν συμφωνία τοῦ Σοῦμπερτ εἰς σὶ Ἔλασσον, τὸ συγκινητικώτερο αὐτὸ κύκνειον ᾆσμα ἀπὸ ὅλα ποὺ ὡς τώρα ἔχουν ἀκουσθῆ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἕνας ἀλάθευτα πιὰ σημαδεμμένος ἀπὸ τὸ θάνατο, ἀνυψώνεται ἐπάνω ἀπὸ τοὺς γήινους πόνους του καὶ μ' ἕνα οὐράνιο ἐξαϋλωμένο χαμόγελο, τονίζει ἕνα τελευταῖο τραγούδι, τόσο ἀνείπωτα, τόσο παραμυθένια ὡραῖο, ποὺ σὲ κάθε του ἄκουσμα βουβὸς ὁ ἄνθρωπος ἀφίνει τὴν ψυχή του νὰ γονατίσῃ εὐχαριστῶντας ἐκεῖνον, ποὺ ἔκρυψε μέσα στὰ στήθη τοῦ μουσικοῦ αὐτοῦ τοὺς τόνους ἐκείνους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐκδηλώθηκε κατὰ τὸν εὐγενικώτερο τρόπο ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή.

Πῶς ἀνέβαινε ἁπαλά, ἀπὸ τὸ μυστηριῶδες ψιθύρισμα τῶν βιολιῶν ἡ ὁλοκάθαρη φωνὴ τοῦ ὀξυαύλου, σὰν νὰ μᾶς παρουσιαζόταν ἄξαφνα μιὰ παιδικὴ μορφὴ καὶ νὰ κάρφωνε ἐπάνω μας ἐρωτηματικὰ τὰ πάναγνα μάτια της! Μὲ πόση τρυφερὴ ἐκφραστικότητα ὕστερα ἀπήγγειλαν τὰ βιολοντσέλλα τὸ θεῖο ἐκεῖνο δεύτερο θέμα, ποὺ εἶναι ἀσφαλῶς μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ εὐτυχισμένες ἐμπνεύσεις ποὺ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσική! Πῶς ἔπειτα, στὸ δεύτερο μέρος ξαναζωντάνεψε ὁλόκληρη γοητεία τοῦ ρωμαντισμοῦ στὴν αὐγή του καὶ μᾶς περιέπλεξε στὸν παραδείσιο, τὸν παραμυθένιο κόσμο τῶν ἰδεῶν του! Πῶς γενικὰ σὲ κάθε φράσι, ἀπὸ τὴν πρώτη ὡς τὴν τελευταία νότα διατηροῦσε ἄγρυπνο τὸ πνεῦμα τοῦ Σοῦμπερτ, πὼς μᾶς ἔκανε νὰ αἰσθανθοῦμε καὶ ν' ἀκούσωμε τὴν ἀναπνοή του, τοὺς παλμούς του μ' ὅλη τους τὴν ζωντάνια αὐτὸ ὅλο ἦταν κάτι τόσο μοναδικὰ ὡραῖο καὶ παρέσυρε σὲ ὕψη τόσο αἰθέρια, ὅπως ἐμεῖς ἐδῶ, τοὐλάχιστο δὲν εἴχαμε ἄλλοτε ἀκούσει.

Καὶ ἔπειτα τὸ τεράστιο πήδημα πίσω, στὸν ἐξαϋλωμένο κόσμο τῶν τόνων τοῦ περιφήμου κοντσέρτου γιὰ δυὸ βιολιὰ τοῦ Ἰωάννου Σεβαστιανοῦ Μπάχ, σὰν μιὰ ἄμεση συνέχεια μετὰ τὸ ἔργον τοῦ Σοῦμπερτ, ἔδειχνε χτυπητὰ καὶ ὁλοφάνερα τὴν ἀσύγκριτη ἱκανότητα τοῦ Χέρμαν Σέρχεν νὰ μπαίνῃ μ' εὐκολία σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ νὰ βρίσκῃ ἀκριβῶς τὸν βαθύτερο πυρῆνα τοῦ πνεύματός της.

Ὅ,τι κάνει ἰδιαιτέρως δυνατὲς καὶ πλούσιες σ' ἐντυπώσεις τὶς δικές του ἑρμηνεῖες τοῦ Μπάχ, εἶναι ὁ ἀνυπέρβλητος τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον μᾶς καθοδηγεῖ ἀνάμεσα στὴν πολυδαίδαλη πολυφωνία του καὶ μᾶς παρουσιάζει τὴν ἀκαταμάχητη λογική της ποὺ βοηθεῖ νὰ βλέπωμε βαθύτερα καὶ νὰ φθάνωμε τόσο κοντὰ στὴν ἰδέα τῆς αἰωνιότητος ποὺ περιβάλλει τὸν δημιουργὸν τῆς ὑπέροχης αὐτῆς μουσικῆς, ὥστε νάχωμε τὴν ἐντύπωσι ὅτι τὴν ἐγγίζομε μὲ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων μας.

Ἡ ὀρχήστρα ἐγχόρδων, ποὺ ἐλάττωσε τὸν ἀριθμὸ τῶν ὀργάνων της κι' ἔγινε ἔτσι ὀρχήστρα δωματίου, συνώδευσε τὰ δύο σόλο ὄργανα — τοποθετημένα σὲ ἀπόστασι μεταξύ τους, ἔτσι ὥστε νὰ τονίζεται καὶ νὰ φαίνεται ἀνάγλυφος ὁ διαλογικὸς χαρακτὴρ τῆς μουσικῆς τους — μὲ μιὰ ἁπαλότητα, μὲ μιὰ ὡμορφιὰ στὴν ποιότητα τοῦ ἤχου, μὲ μιὰ πλαστικότητα στὴ διακριτικὴ χάραξι τῶν γραμμῶν, μὲ μιὰ ζωτικότητα ρυθμοῦ καὶ τονισμοῦ καὶ μ' ἕνα λεπτότατο τάκτ τόσο ὅταν ἔπρεπε νὰ προχωρήσῃ στὸ προσκήνιο, ὅσο καὶ ὅταν ἀποσυρόταν, ὥστε μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀληθινὰ ἰδεῶδες καὶ εὐνοϊκώτατο φόντο, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ χαθῇ τίποτα ἀπὸ τὸ πραγματικῶς ὡραῖο καὶ ἐκφραστικὸ παίξιμο τῶν κ. κ. Λυκούδη καὶ Βολωνίνη, ποὺ τὸ κοινὸν εὐχαρίστησε καὶ ἀνεκάλεσε ἐπανειλημμένως μὲ θερμότατες καὶ ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις.

Τὸ ξεχωριστὸ ὅμως ἐνδιαφέρον τῆς βραδυᾶς συνεκέντρωνε φυσικώτατα τὸ νέον ἔργον τοῦ Πέτρου Πετρίδη, τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς θὰ μᾶς μείνῃ ἀλησμόνητη γιὰ δυὸ αἰτίες: Πρῶτα γιατὶ πρόκειται περὶ ἔργου ἀληθινὰ σημαντικοῦ, ποὺ δικαιότατα πρέπει νὰ χαιρετηθῇ ὡς πολύτιμο ἀπόκτημα τῆς νέας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἔπειτα γιατί, ὅπως ὅλοι μὲ χαρὰ διεπιστώσαμε, εὐτύχησε νάχῃ μιὰ ἑρμηνεία, ποὺ μὲ τὴν ἀπόλυτη τελειότητά της ἄφησε τὶς πιὸ δυνατὲς ἐντυπώσεις, οἱ ὁποῖες δὲν κατώρθωσαν νὰ ὠχριάσουν οὔτε μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἔντασι τῶν καλλιτεχνικῶν συγκινήσεων ποὺ εἴχαμε τὶς τελευταῖες ἑβδομάδες.

Ὁ Πετρίδης εἶναι σήμερα ὁ ὥριμος πιὰ καλλιτέχνης, ποὺ ηὗρε τὴν δική του προσωπικὴ γλῶσσα, μιὰ γλῶσσα, ποὺ μὲ τὴν ἐλεύθερη διατονική της, τὴν καθαρὴ της ἄρθρωσι, τὴ στερεὰ της ἀρχιτεκτονική, τὴν τιμιότητα καὶ εἰλικρίνειά της, τὴν λεπτότατη καλαισθησία της, τὸ ἔνστικτο αἴσθημα γιὰ ἀποστάσεις καὶ συμμετρία καὶ τὴν φειδὼ στὰ μέσα τῆς ἐκφράσεως, κατευθύνεται ὁλοφάνερα πρὸς τὸν νέον κλασικισμὸ ποὺ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σύγχρονης μουσικῆς ἀντιλήψεως προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ μιὰ καινούργια διάταξι τῶν μουσικῶν στοιχείων καὶ νὰ ρυθμίσῃ ἐπάνω σὲ κάποιο φρόνιμο καὶ λογικὸ κανόνα τὸ αἴσθημα τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ φόρμας καὶ περιεχομένου, αἴσθημα, ποὺ εἶχε ἀτονήσει μὲ τὴν ἀσυγκράτητη δυναμικότητα τοῦ ρωμαντισμοῦ. Τὰ θέματά του εἶναι πλαστικὰ καὶ δροσερὰ εἰς τὴν ἔμπνευσιν, ἡ ἐπεξεργασία τους τεχνικώτατη καὶ γεμάτη ἀπὸ τὴν πειθὼ τῆς λογικῆς. Ἡ ἐξύφανσι τῶν φωνῶν, ἂν καὶ γεμάτη ἀπολύτως ἀπὸ ἀπόψεως ἤχου, διατηρεῖται πορώδης καὶ διαφανὴς ἔτσι ποὺ ἀπὸ παντοῦ δέχεται ἀέρα καὶ φῶς καὶ οἱ διάφορες φωνητικὲς γραμμὲς δὲν παρουσιάζουν καμμιὰ δυσκολία ἀναπνοῆς ἢ συσπάσεις ποὺ νὰ ἐμποδίζουν τὴν ἐξέλιξί τους, ἡ διαδοχὴ εἰς ὅλα γίνεται λογικὰ καὶ κατὰ τρόπο φυσικώτατο, φῶς καὶ σκιά, ἔντασις καὶ χαλάρωσις ἀλληλακολουθοῦνται σὲ ἀποστάσεις καλολογαριασμένες. Ὁ πάντοτε σαφὴς ρυθμός του, γεμᾶτος ἐνεργητικότητα, ὀφείλεται σὲ μιὰ ὑγιεστάτη μουσικὴ ἰδιοσυγκρασία. Οἱ ἁρμονίες του παρὰ τοὺς δεσμοὺς τους πρὸς τὴν τοναλιτὲ διατηροῦνται ἰδιόρρυθμες καὶ μένουν σ' ἕνα φόντο — ἀσύνηθες μῖγμα χάριτος καὶ αὐστηρότητος — ποὺ κατὰ λεπτότατα αἰσθητὸν τρόπον ἀφίνει νὰ διαφαίνεται τὸ ἑλληνικὸν χρῶμα. Ἐν συμπεράσματι: Στὸ ἔργον αὐτὸ μιλεῖ μιὰ μεγάλη πνευματικὴ δύναμις, διότι ὑπάρχει μιὰ γνήσια βάσις καὶ διότι ἐπαγρυπνεῖ πάντοτε μιὰ διάνοια, ποὺ ἔφθασε σ' ἕνα ἀνώτερο ἐπίπεδο καὶ ὄχι μόνο ξέρει τί ἀκριβῶς θέλει ἀλλὰ καὶ διαθέτει ὅλα τὰ μέσα γιὰ νὰ δώσῃ σ' αὐτὸ ποὺ θέλει τὴν ἀνάλογη ἠχητικὴ μορφή.

Ἀπὸ τὰ τέσσερα μέρη τοῦ ἔργου — πλούσια ὅλα σ' ἐντυπώσεις — θ' ἀναφέρω ξεχωριστὰ τὸ «Largo ma non tanto», τὸ δυνατώτερο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀπὸ τὰ ἄλλα, τοῦ ὁποίου τὰ γαλήνια μελωδικὰ τόξα, σ' ἕνα εὐγενικώτατο espressivo ἔχουν ἕνα ἐσωτερικὸ ἀνέβασμα τόσο πειστικὸ καὶ κρατεῖ τεταμένη τὴν προσοχὴ τοῦ ἀκροατοῦ ἀπὸ τὴν πρώτη ἕως τὴν τελευταία νότα.

Τὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸ ἔργον εἶχε καὶ στὸ κοινὸ εὐτυχῶς μιὰ ἀπόλυτη ἐπιτυχία. Σ' αὐτὸ συνετέλεσε φυσικὰ κατὰ πολὺ καὶ ἡ ἑρμηνεία του, ἡ ὁποία ὅπως εἶπα καὶ προηγουμένως ἦταν τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀναδημιουργικῆς τέχνης καὶ ἔδωσε σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ γνώριζαν μόνον ἐξ ἀκοῆς τὸν Χέρμαν Σέρχεν ὡς πρωτοπόρον γιὰ τὴν ἀπόδοσι τῆς σύγχρονης μουσικῆς, μιὰ χειροπιαστὴ ἰδέα, μὲ τόσο ἀλάνθαστο ἔνστικτο τὸ ἑρμηνευτικό του ταλέντο συλλαμβάνει τὶς μουσικὲς ἀξίες μιᾶς σύγχρονης παρτισιόν — καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι πρὸ πάντων αὐτὸ — καὶ ἔπειτα ὡς ἀπαραίτητο συμπλήρωμα, πὼς κατορθώνει νἀβρῃ τὰ τεχνικὰ μέσα ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴν ἠχητικὴ πραγμάτωσι κατὰ τὸν ἐκφραστικώτερο τρόπον, τῶν ὅσων διέγνωσε καὶ αἰσθάνθηκε. Ἄλλως τε αὐτὸ δὲν συμβαίνει μὲ κάθε παρτισιὸν ποὺ ἀναλαμβάνει ν' ἀποδώσῃ ὁ Σέρχεν: Οἱ δυὸ ἀλησμόνητες ἀναδημιουργίες του τοῦ Εἰδυλλίου Σίκφριδ καὶ τῆς Εἰσαγωγῆς τοῦ Ρίενζι τοῦ Βάγνερ μὲ τὶς ὁποῖες ἔκλεισε ἡ σημαντικώτατη αὐτὴ βραδυά, ἀπαντοῦν, νομίζω στὴν ἐρώτηση αὐτὴ κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο, ἔτσι ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται συζήτησις ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Γιὰ τὸ ἔργο τῆς ὀρχήστρας καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν ὑπάρχει παρὰ ἕνας ὁμόφωνος ἔπαινος καὶ θαυμασμός. Ἡ θύελλα τῶν χειροκροτημάτων, οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ποὺ κυριολεκτικῶς δὲν ἤθελαν νὰ σταματήσουν, ἀπεδείκνυαν πὼς σύσσωμο τὸ κοινὸ αἰσθάνθηκε κατάβαθα πὼς παρακολούθησε ἕνα καλλιτεχνικὸ γεγονὸς ἀπὸ τὰ πλέον σπάνια.

ALEX THURNEYSSEN